

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Джеймс Метью Баррі

ПІТЕР ПЕН
У КЕНСІНГТОНСЬКИХ
САДАХ

ілюстрації
Артура Редхема

Історія про пригоди дивовижного хлопчика Пітера Пена¹ у Кенсінгтонських садах — це своєрідна «доросла» дитяча книжка. Спочатку Джеймс Метью Баррі написав її для дорослих, і хронологічно події у ній розгортаються до знайомства Пітера з Венді. Особливість цієї книжки полягає в тому, що автор змальовує сприйняття казкового персонажа, Пітера Пена, не лише дитиною — маленьким Девідом, а й дорослим — власне оповідачем історії. Враження обох переплітаються, створюючи химерну і захопливу картину життя фантастичних істот просто в центрі Лондона. Неймовірна історія появи в Садах хлопчика Ні-Те-Ні-Се, його знайомство з феями та спілкування з пташками, побудова чарівного човника і дружба з маленькою Меймі Меннерінг — про все це читач із неабияким інтересом довідається з цієї книжки, доповненої винятково точними та вельми пізнавальними ілюстраціями знаного англійського художника Артура Рекхема.

Переклад з англійської *Ірини Бондаренко*

¹ У самому імені казкового персонажа (Peter Pan) міститься натяк на давньогрецького бога Пана — це така собі «немовляча» версія життєрадісного бога... Звідсіля і цапик у Пітера, і музичний інструмент, на якому він грає, котрий мав би називатися не дудочка, а флейта, свиріль чи, ще точніше, сиринга Пана, адже, судячи з ілюстрацій Артура Рекхема, Пітер Пен грав саме на ній, бо заміняв на балу у фей цілий оркестр! Щоб ця алюзія зберігалася, правильніше було би писати українською «Пітер Пан», однак ми дотримувалися загальноприйнятого і традиційного «Пен».

РОЗДІЛ І

Гранд-тур¹ Садами

Ви самі пересвідчитесь, що стежити за пригодами Пітера Пена буде важко, якщо не знайомі з Кенсінгтонськими садами. Вони розміщені в Лондоні, де живе Король, і я ледь не щодня водив туди Девіда, якщо він не дуже капризував. Жодна дитина ще не проходила усі Сади повністю — бо дуже швидко настає «час повертатися додому». Чому «час повертатися додому»? Бо якщо ви такий малий, як Девід, то з дванадцятої до першої вам слід спати. І якщо б ваша матуся не була переконана, що вам *слід* спати з дванадцятої до першої, то ви могли б оглянути усі Сади.

Сади обмежені з одного боку нескінченним потоком омнібусів, над котрими ваша няня має таку владу, що варто їй лише підняти палець, як будь-який з них негайно зупиняється. І тоді вона безпечно переводить вас на інший бік. У Садах воріт більше, ніж ті, крізь які ви зазвичай заходите; і, перш ніж зайти, ви заговорюєте з леді з кульками, котра сидить якраз при вході. Вона майже

¹ Велика мандрівка країнами Європи, яку здійснювали заможні молоді люди для завершення освіти.

РОЗДІЛ І. ГРАНД-ТУР САДАМИ

втискується в огорожу, бо якщо хоч на мить відсунеться від неї, кульки тут же піднімуть її, і вона полетить геть. Сидить вона скоцюбившись, бо кульки тягнуть угору, й обличчя її червоне від напруження. Одного разу біля «наших» воріт ми побачили іншу жінку — та, перша, таки кудись поділася, і Девід дуже жалкував за нею, бо якщо вона й справді *полинула*, то він волів би це бачити.

Сади страшенно великі, у них ростуть сотні-мільйони дерев, і спочатку ви підходите до фігових, одначе вважаєте принизливим для себе затримуватися тут, бо «Фіги» — улюблене місце прогулянок для зазнайкуватих малюків, котрим заборонено спілкуватися з *простолюдом*, як це називається — бо, згідно з легендою, той прикриває свою голизну лише фіговим листям. Отих бундючних малюків Девід та інші діти презирливо називають «фіговими», і ви самі легко складете враження про манери та звичаї, котрі панують у цій «чепуристій» частині саду, якщо я скажу, що крикет тут називають «крикети». Вряди-годи якийсь бунтівний «фіговик» перелізає через загорожу у великий світ: однією

з таких і була міс Мейбл Ґрей, про яку я розповім вам, коли ми підійдемо до «воріт Мейбл Ґрей». Вона була найуславленішою «фіговичкою».

Тепер ми на Широкій Алеї, і вона значно ширша за всі інші — так само, як ваш татко більший за вас. Девід навіть подумав, а чи не була вона спочатку малою й поступово росла, аж поки не стала по-справжньому великою, і чи не є всі інші доріжки лише дитинчатами цієї, великої; отож він намалював Широку Алею, що його дуже потішила: «доросла» вигулює у візку меншеньку. На Широкій Алеї ви зустрінете всіх, з ким варто водитися, але з ними завжди є хтось із дорослих, який пильнує, щоб ті не бігали по мокрій траві, й ганебно ставить їх за лавкою — «в кут» — через те, що вони «поводилися, як дівча» чи удавали «скаженого пса». «Поводитись, як дівча» означає ревти, якщо няня не хоче брати вас на руки, або ж кривлятися, засунувши

пальця до рота, — а це огидна звичка. Удавати «скаженого пса» означає кóпати все довкруг і отримувати від цього неабияке задоволення.

Якби я показував усі визначні місця, які ми проминаємо, прогулюючись Широкою Алеєю, то ще до того, як пройти їх усі, настав би «час повертатися додому». Тож я просто тицьну палицею в дерево Чекко Г'юлита — пам'ятне місце, де хлопець на ім'я Чекко загубив пенні й, шукаючи його, знайшов двопенсовик. Відтоді там постійно хтось длубається. Трохи далі Алеєю стоїть дерев'яний будиночок, де ховався Мармадюк Перрі. У Садах не знають історії, жажливішої за Мармадюкову, бо той «поводився, як дівча» три дні поспіль і його покарали, змусивши вийти на прогулянку Широкою Алеєю в сукенці сестрички. Отже, він заховався в дерев'яному будиночку, відмовившись виходити звідти, допоки йому не принесуть штанці з кишнями.

Тепер спробуймо-но підійти до Круглого Ставка. Всі няні ненавидять його; точніше, бояться його, як *вогню* — відтак змушують вас дивитися деінде — приміром, у бік Великого Пенні й Палацу Малючки. В тому палаці мешкала — сама-самісінька! — з безліччю ляльок найславетніша малючка усіх Садів. Отже, щоби потрапити до неї, люд теленькав у дзвінок, і тоді вона зістрибувала з ліжка, хоча було тільки пів на сьому (!), запалювала свічку й лише в нічнушці відчиняла двері, й усі радісно вітали її: «Привіт тобі, королево Англії!». Найбільше ж дивувало Девіда те, що вона знала, де лежать сірники! Великий Пенні — статуя на її честь.

Потому ви підходите до пагорка під назвою Горб, який є частиною Широкої Алеї, де проводять усі великі перегони. І навіть якщо ви зовсім не хотіли бігти наввипередки, то просто змушені це зробити, наблизившись до Горба — бо це таке заворожливе спадисте місце! Частенько ви зупиняєтеся, пробігши лише половину шляху — і ось ви вже загубилися! А поблизу є ще один дерев'яний будиночок під назвою «Дім Загублених». Тож ви просто кажете комусь всередині будиночка, що загубилися, і той вас шукає. Мчати з Горба — захопливе заняття, однак ви не можете летіти з нього у вітряні дні, бо вас там тоді просто

нема, і замість вас це робить опале листя. А мало що так заворожує, як листя, котре падає з дерев.

Із Горба видно ворота, названі на честь міс Мейбл Грей — «фігової» номер один. З нею завжди ходили або дві няні, або ж матуся з нянькою, і тривалий час вона була зразковою «фіговичкою», яка, чемно прокашлявшись, церемонно казала «Як поживаєте?» всім іншим «фіговим». Єдина гра, в яку вона грала, — граційно кидала м'ячик своїй няні й поблажливо дозволяла тій принести його. Одного дня це їй ураз обридло, і вона утнула «скаженого пса»; а щоб справді довести, що це «скажений пес», розв'язала шнурівки на черевичках, висунула язика мало не до пупка й почала метляти ним на всі боки: на схід, на захід, на південь та північ. Потому жбурнула свій пасок у калюжу і тупцювала по ньому доти, поки не забризкала брудом усю сукенку, після чого видряпалася на огорожу й виробляла там казна-що — і найневинніше, що вона зробила — це скинула зі себе черевички на голови перехожих. Нарешті дісталася воріт, що відтоді носять її ім'я, і вибігла геть на вулицю, на якій ми з Девідом ніколи не бували, хоча й чули, як там гудуть і скрегочуть машини. Але вона мчала і далі, й ми ніколи більше про неї не почули б, якби її матуся не заплигнула услід за нею в омнібус і вже аж там наздогнала її. Я сказав би, що це трапилося дуже давно, і це зовсім не та Мейбл Грей, яку знає Девід.

Повертаючись із Широкої Алеї, ви побачите справа Стежину Немовлят, ущерть забиту дитячими візочками — так, що легко зможете перетнути її впоперек, ступаючи винятково по немовлятах... За умови, звісно, що вам це дозволять няньки. Звідтіля є прохід, який називається Хід Прапорців, — також крихітний — і веде він просто на Вулицю Пікніків, де стоять справжні чайники, і цвіт каштана спадає вам просто в горнятка, коли ви п'єте чай. На пікніки сюди приходять і звичайні діти, але цвіт летить в горнятка й тим.

Далі — колодязь святого Говора, в якому було повнісінько води, коли в нього звалився Малькольм Хоробрий. Він був матусиним мазунчиком і дозволяв їй обіймати себе за шию на публіці лише тому, що ненька була удовою. Але він також був небайдужий до пригод і любив гратися

зі сажотрусом, котрий забив ведмедів без ліку. Сажотруса звали «Кіптявий», й одного дня, коли вони бавилися біля колодязя, Малькольм шубовснув туди і був би втопився, якби «Кіптявий» не пірнув услід і не врятував його. Вода зробила «Кіптявого» мало не білосніжним, і тепер уже він стояв, наче викапаний Малькольмів татусь — давно і безнадійно втрачений. Відтоді Малькольм більше ніколи не дозволяв матері обіймати себе за шию.

Між колодязем та Круглим Ставом розміщене поле для гри у крикет, і межі його нерідко так важко знайти, що вже й не залишається часу пограти у власне гру. Кожен намагається вдарити биткою першим, і щойно це йому вдається, як він уже норовить подати м'яч, а ви стараєтеся його відтіснити, одначе поки ви з ним борюкаєтеся, гравці розбрідаються хто куди і починають грати вже у щось інше. Сади славляться двома видами крикету: хлопчачим, справжнім — із биткою, і дівчачим — з ракеткою та гувернанткою. Дівчата насправді не вміють у нього грати, і коли ви спостерігаєте за їхніми марними зусиллями, то мимоволі видаєте глузливі звуки. Одначе якось стався прикрий випадок, коли одна зухвала нападниця кинула виклик Девідовій команді: порушниця усталених звичаїв на ім'я Анджела Клер зробила стільки кручених подач м'яча, що... втім, замість того, щоби повідомляти вам про підсумок того сумнозвісного матчу, я перейду краще до Круглого Ставка, котрий є тим колесом, навколо якого обертається все у Садах.

Він справді круглий, бо розташований у самісінькому центрі Садів, і коли ви врешті його досягнете, то далі вже йти не хочете. І ви аж ніяк не можете бути чемним біля Круглого Ставка — як би не намагалися. Можна ще бути чемним на Широкій Алеї, але біля Ставка — ніколи! Яка ж цьому причина? Та ж ви тут геть забуваєте про гарні манери — а коли вже згадаєте про них, то такий мокрий, що далі уже не має значення, чи будете ви ще мокрішим. На Ставку є люди, котрі запускають кораблики, і ці судна часом такі великі, що нерідко їх підвозять до самісінької води на тачках або дитячих візках; отож немовлята змушені натомість шкутильгати на своїх двох. Клишоногі малюки в Садах — це ті, хто почав ходити надто рано, бо таткам украй були потрібні їхні візочки.

РОЗДІЛ I. ГРАНД-ТУР САДАМИ

Ви завжди мріяли про власну яхту, щоб запускати її на Круглому Ставку... Врешті-решт ваш дядечко таки дарує вам її. Як же ж приємно нести її на Ставок першого дня та обговорювати принади яхти з хлопцями, у котрих нема такого пречудового дядечка... Але вже наступного дня ви радо залишаєте її вдома... Бо наймиліше судно, яке будь-коли швартувалося на Круглому Ставку — все ж таки звичайний кораблик, який є, по суті, просто шматком дерева, допоки ви не спустите його на воду і не потягнете за мотузку. А коли тягнете його ставком, то уявляєте чоловічків, які снують по палубі... й ось уже вітрила зловили вітер та вмить напнулися... і сльотавої ночі ви ставите своє судно на рейд у затишній гавані, якою гребує гордячка-яхта. Ніч спливає, як оком змигнути, і знову ваше молодецьке судно розрізає носом хвилі, кити довкола фонтанують, а ви пливете повз затоплені міста, вступаєте в сутички з піратами й кидаєте якір на коралових островах. І ви — самотній морський вовк у всіх цих пригодах, бо ж двоє хлопчаків одночасно не можуть поплисти Круглим Ставом надто далеко. І хоча ви, либонь, й говорили сам із собою впродовж усієї цієї захопливої подорожі: самі віддавали накази, самі ж їх виконували — ви геть несвідомі того, коли «час повертатися додому», де саме ви мандрували і вітер якого напрямку напинав вам вітрила; ваш дорогоцінний скарб перебуває, так би мовити, у вашому володінні, й відкриття його, можливо, лише такий самий хлопчик через багато-багато років.

А всі ті шикарні яхти не тягнуть за собою жодних споминів. Чи хто-небудь, повертаючись спогадами у дитинство, згадує абияколи про ті яхти? Ніколи! Лишень отой простенький дерев'яний човник і є обтяжений купою спогадів. Яхти — тільки іграшки, а їхні власники — лише недосвідчені юнги, які плавають туди-сюди ставком. І лише на власному саморобному кораблику ми здатні борознити моря.

Тож усі ви, яхтсмени, — коли бавитеся зі своїми яхтами, гадаючи, що всі інші люди тут лише для того, щоби спостерігати за вами, — знайте: насправді ваші судна — хіба що малюсінький епізод у житті ставка; і коли ви завантажите свої забавки на тачку або ж їх пустять на дно норовливих качки, — звичний плин життя Круглого Ставка буде незмінним.

Стежини, мов діти, звідусіль збігаються до Ставка. Деякі з них — стежки звичайні, обнесені з обох боків поруччям, яке робили, засукавши рукави, дорослі солідні дядьки; інші ж «дикі», довільної форми — широкі в одному місці й такі вузесенькі в іншому, що ви цілком можете виміряти їхню ширину, розставивши ноги. Ще вони називаються Стежинами-що-самі-себе-зробили — і Девід палко хотів би бачити, *як* вони це робили! Але, як і більшість чудесних речей у Садах, це сталося, вочевидь, уночі, коли всі ворота уже зачинені. Ми також дійшли з Девідом висновку, що ці стежини самі себе зробили тому, що для них це єдиний спосіб (та й *шлях*) дістатися Круглого Ставка.

Одна з отаких «циганських» стежок вигулькує з місця, де зазвичай стрижуть овець. Мені розповідали, що коли Девід полишав *свої* кучері у перукарні, то попрощався з ними без найменшого трепету — хоча відтоді матуся його ніколи вже не була такою щасливою; отож Девід зі зневагою дивиться на овець, коли ті біжать від свого стригаля, і гукає їм уїдливо: «Ну й слиньки ж ви усі! Боягузливі слиньки!».

Однак коли дужий чолов'яга-стригаль затискає їхні голови у себе між ногами, Девід погрожує йому кулаком — бо той використовує такі великі ножиці! Інший дразливий момент настає, коли стригаль скидає звалену вовну з плечей овечок — і зненацька вони виглядають достоту як леді в партері театру. Вівці настільки налякані процедурою стрижки і видаються такими блідими й охлялими, що тільки-но їх відпускають на свободу, вони одразу починають скубати траву — і то так завзято, неначе страшенно бояться, що вже ніколи не зможуть нічого більше вщипнути. Девідові цікаво, чи впізнають вони одне одного — тепер, коли так змінилися — і чи не змушує це їх битися зовсім не з тими. Вони вкрай войовничі й зовсім не схожі на млявих сільських овечок та щороку лякають до смерті мого пса Портоса породи сенбернар. Він легко — самою лише появою — може змусити рятуватися втечею отару сільських овець, однак оті «міські» вівці сунуть на нього так, наче це не обіцяє йому нічого доброго — тож минулорічні спогади блискавкою проносяться у його мозку. Почуття власної гідності не дозволяє йому ганебно втекти, тож він удає, начебто милується навколишнім

краєвидом, опісля поволі йде геть, байдуже помахуючи хвостом, але сторожко косячи поглядом у мій бік.

Десь отут і починається Серпентайн. Це прегарне озеро, і на дні його покоїться затонулий ліс. Якщо ви нахилитесь і зазирнете у воду, то побачите дерева, що ростуть корінням догори. Кажуть, що вночі там видніються ще й затонувлі зірки. Якщо це справді так, то Пітер Пен їх бачить, коли пропливає нічним озером у «Гнізді Дрозда». Лиш невеличка частина озера Серпентайн хлюпочеться в Садах, бо воно перетікає під мостом аж до острова, де народжуються усі пташки, які потім стають хлопчиками й дівчатками. Жодна людська істота, за винятком Пітера Пена (а він же людина лише наполовину), не може туди потрапити. Однак ви можете написати на папірці, кого хочете — хлопчика чи дівчинку, чорнявого чи біляву — згорнути у вигляді човника й пустити на воду — і той із настанням сутінок неодмінно досягне Пітерового острова.

Тепер нарешті ми повертаємося додому — хоча, звісно, це лише удавання, боцімто можемо обійти стільки місцин за один день. Бо я давно би вже мав нести Девіда на руках і присідати на кожну лавочку — як-от, приміром, на лавку старого «містера-зі-Салфорда». Саме так ми його називали між собою, бо він постійно торочив про чудове місто під назвою Салфорд, в якому народився. Сей містер був схожий на печене яблуко й цілісінький день блукав Садами, переходячи з лавки на лавку у пошуках того, хто знає (чи хоча би щось чув) про його любесенький Салфорд. Ми з Девідом натикалися на нього в Садах упродовж усього року, перш ніж він зустрів такого ж самотнього і не менш ветхого старого, котрий таки провів вікенд у Салфорді. Дідок був лагідний та сором'язливий. І, вочевидь, забудькуватий, бо тримав записку з домашньою адресою у власному капелюсі. Яку б частину Лондона він не шукав, спершу завше йшов до Вестмінстерського Абатства, бо це була відправна точка усіх його мандрів. От його-то ми тріумфально й відвели до нашого давнішого друга, оповівши перед тим про той знаменний вікенд. Ніколи мені не

ПІТЕР ПЕН У КЕНСІНГТОНСЬКИХ САДАХ

забути тієї бурхливої радості, з якою «містер-із-Салфорда» привітав новоприбулого. Відтоді вони стали друзями-нерозлийвода, і я помітив, що говорить переважно «містер Салфорд», утримуючи приятеля за рукав.

До того, як ви дійдете до «наших» воріт, залишилось оглянути лише два визначні місця: це Цвинтар Собак та Гніздо Зяблика, але ми зазвичай удаємо, що не знаємо, що таке Цвинтар Собак, позаяк Портос завжди з нами. Гніздо ж вельми печальне. Воно біле-білісіньке, і те, як ми його знайшли, гідне подиву. Ми саме прочісували усі зарості у пошуках Девідового вовняного м'ячика, але замість м'ячика знайшли премиле гніздечко, вистелене вовною, з чотирма яєчками всередині, на яких виднілися подряпини, котрі вельми нагадували Девідові карлючки. Відтак ми навіть вирішили, що це — задушевні листи люблячої матусі своїм діточкам під шкаралупою. Щоразу, буваючи в Садах, ми обов'язково навідувалися до гніздечка, ревно пильнуючи, щоби жоден жорстокий хлопчак не побачив нас, і приносили зі собою хлібні крихти, тож невдовзі матуся-зяблик уже приймала нас за своїх, приязно дивлячись на усіх нас, однак хмаркою нависнувши над своїм скарбом. Але одного дня ми побачили тільки два яєчка в гніздечку. Наступного разу там уже не було жодного. Найсумнішим у всьому цьому було те, що бідолашна матуся-зяблик метушливо літала по кущах, дивлячись на нас так докірливо, що ми знали: вона вважає — це наших рук діло. І хоча Девід намагався їй пояснити, що це не ми, він так давно вже не послуговувався пташиною мовою, що, боюся, згорьована матуся його не зрозуміла. Того дня ми полишали Сади, витираючи сльози руками...

Зміст

РОЗДІЛ I. Гранд-тур Садами	7
РОЗДІЛ II. Пітер Пен	19
РОЗДІЛ III. Гніздо Дрозда	35
РОЗДІЛ IV. Час Зачинених Воріт	49
РОЗДІЛ V. Чарівний Будиночок	70
РОЗДІЛ VI. Пітерів цапик	93

